

канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ України. К., 2000.

7. Комзюк В. Т. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний університет внутрішніх справ. Х., 2003.

8. Про державну податкову службу в Україні: Закон України від 04 грудня 1990 року №509-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. 1991. №6. Ст. 38.

9. Комзюк А. Т. Адміністративний примус: деякі загальні проблеми дослідження та правового регулювання в контексті забезпечення прав людини // Право України. 2004. № 4.

10. Іванцов В. Питання щодо нормативного закріплення поняття адміністративного примусу // Проблеми сучасного цивільного захисту: теорія і практика / За заг. ред. В. П. Садкового та Г. Є. Гребенюка. Галузеве видання. 36. Статей №2 2006.

11. Адміністративное право. Учебник под общ. ред. С. В. Кивалова. Х., 2004.

12. Коваль Л. В. Адміністративне право: Курс лекцій. Для студентів юрид. вузів та факультетів К., 1996.

13. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: Підручник. К., 2003.

14. Відповідальність за порушення податкового, валютного та іншого законодавства: Навчально-методичні матеріали / Уклали: Науково-методичний відділ. Козин: ЦПН ДПА України, березень 2006 року.

15. Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами: Закон України від 21 грудня 2000 року № 2181-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 10. Ст. 44.

16. Про патентування деяких видів підприємницької діяльності: Закон України від 23 березня 1996 року №98/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. №20. Ст.82.

17. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів: Закон України від 19 грудня 1995 року №481/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 46. Ст. 346.

18. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28 грудня 1994 року №334/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 4. Ст. 28.

19. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у галузі торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 6 липня 1995 року №265/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 28. Ст. 205.

20. Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки у національній валюті // Указ Президента України від 12 червня 1995 року. № 436/95.

21. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 року №15-93 // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 17. Ст. 184.

*Надійшла до редколегії 16.01.07*

*І. Д. Казанчук, О. М. Федоренко*

## **СУТНІСТЬ, ПОНЯТТЯ І НАПРЯМКИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ У ПРОЦЕСІ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Сфера забезпечення прав і свобод громадян у процесі правозахисної діяльності в цілому та питання конкретизації форм взаємодії органів внутрішніх справ з громадянами потребують комплексної уваги як з боку держави, так і з боку громадянського суспільства. Міліція покликана не тільки здійснити надійний захист прав і свобод, а ще й з повагою до них ставитися в ході залучення громадян до забезпечення законності й правопорядку в країні.

Вагомий внесок у дослідження даної проблеми зробили такі вчені, як О. М. Бандурка, В. В. Богудцький, І. П. Голосніченко, В. К. Колпаков, О. І. Ульянов та ін. На законодавчому рівні сьогодні ця робота здійснюється на підставі Законів України «Про міліцію» (1990 р.) та «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» (2000 р.). Згідно з науковими теоріями і правовими актами, до загальних форм взаємодії міліції і громадськості

в сфері охорони громадського порядку відносяться: спільне патрулювання, рейди, обходи, огляди; спільне планування заходів; узгодження самостійно проведених заходів; інструктування працівниками міліції членів громадських формувань; спільний аналіз оперативної обстановки; обмін інформацією про оперативну обстановку в окремому регіоні та в країні загалом [1, с. 6–7]; проведення спільних нарад і семінарів з питань правозахисної діяльності; правове виховання і організаційні заходи з підготовки громадян до виконання правоохоронних функцій [2].

На нашу думку, визначений перелік форм взаємодії органів внутрішніх справ з населенням доцільніше згрупувати у наступні умовні блоки: спільна організація здійснення заходів щодо охорони громадського порядку; узгодження самостійних дій; безпосередня спільна діяльність громадських формувань правоохоронної спрямованості і працівників міліції (консультативні комітети, громадські пункти охорони порядку); обмін оперативною інформацією; здійснення громадськими формуваннями правоохоронних функцій за ініціативою міліції; надання правової допомоги громадянам у проведенні спільних з міліцією заходів у сфері охорони громадського порядку і профілактики правопорушень; організація правового та спеціального навчання громадян, які бажають виконувати правозахисні функції.

Одне з найважливіших місць серед зазначених форм взаємодії посідає спільна організація та здійснення заходів щодо виявлення причин і умов, які сприяють скоєнню правопорушень. Визначення й аналіз таких обставин мають значення в процесі планування комплексу спільних заходів, насамперед, з членами громадських формувань, задля поліпшення профілактичної роботи. Порядок та організація проведення правоохоронних і профілактичних заходів, як правило, фіксуються у різноманітних організаційних документах: планах, рішеннях, протоколах. Щодо ефективності планування, на нашу думку, цей процес повинен відповідати низці загальних вимог: охоплювати найбільш важливі правоохоронні питання; враховувати законні інтереси як міліції, так і громадськості; заходи, передбачені в планах, повинні носити конкретний характер, бути реально здійсненними, містити перелік конкретних виконавців та терміни виконання. У цьому аспекті процес планування заходів щодо боротьби з правопорушеннями проходить декілька етапів.

По-перше, вивчається й оцінюється оперативна обстановка.

По-друге, планується робота з охорони громадського порядку, де передбачаються певні форми громадської самодіяльності, можливості яких можуть бути використані під час виконання правоохоронних функцій.

По-третє, розподіляються наявні сили і засоби, визначаються виконавці, права і обов'язки нарядів міліції та членів громадських формувань.

По-четверте, здійснюється обмін позитивним досвідом та інформацією з питань профілактики правопорушень і результатів спільної діяльності.

Узгодження самостійних дій щодо боротьби з правопорушеннями та охорони громадського порядку дозволяє уникати дублювання правоохоронних функцій, забезпечити максимальну кількість присутніх як працівників міліції і членів громадських формувань на підконтрольній їм території. До основних правоохоронних заходів, які проводяться громадськістю з ініціативи міліції, належать: здійснення патрулювання і виставлення постів на певній території та у певний час; проведення правоохоронних рейдів; взяття під охорону під'їздів житлових будинків; покращення або заміна механічних та електронних засобів охорони; здійснення профілактичних заходів тощо.

Іншою формою взаємодії органів внутрішніх справ з громадськістю є обмін оперативною інформацією або інформацією, яка становить суспільний інтерес. Так звана «інформаційна взаємодія» сьогодні має велике значення в правоохоронній діяльності, але, на жаль, не повністю досліджена. Відзначимо, що в дослідженнях вчених – адміністративістів такий вид взаємодії з населенням визначений як своєчасна, систематична передача об'єктивної інформації відповідно до потреб сторін, що взаємодіють, з питань забезпечення охорони громадського порядку від одного суб'єкта взаємодії до іншого [3, с. 88–89]. Ефективно налагоджена інформаційна взаємодія позитивно впливає на поінформованість суб'єктів про стан оперативної обстановки, про хід проведення окремих правоохоронних заходів, можливість проведення масових заходів, що дозволяє значно покращити діяльність взаємодіючих суб'єктів без додаткових витрат на штати та технічні засоби. Важливим етапом інформаційної взаємодії є належне реагування працівників органів внутрішніх справ на отриману від громадян інформацію. Під «реагуванням» треба розуміти «...використання отриманих даних з питань правоохоронної діяльності та відповідь про вжиті за повідомленнями і заявами заходи» [3, с. 94]. Відповідно, інформаційна взаємодія передбачає наявність зворотного зв'язку та полягає у взаємному обміні інформацією і взаємному реагуванні на неї. Така взаємність стимулює активність взаємодіючих сторін у правоохоронній сфері.

Органи внутрішніх справ у разі потреби надавати громадським формуванням правову й організаційну допомогу в здійсненні заходів щодо боротьби з правопорушеннями та охорони громадського порядку. А на період чергування чи проведення цільових

заходів – забезпечувати радіотехнічними та спеціальні засобами, предметами екіпіровки тощо [4, с. 11]. Такий стан справ пояснюється тим, що працівники органів та підрозділів системи МВС України більш досвідчені у правоохоронних питаннях, ніж представники громадських інституцій. Тому, виконуючи правоохоронні функції на професійній основі, працівники міліції мають можливість глибше аналізувати сукупність чинників, що негативно впливають на стан оперативної обстановки, а також виробляти оптимальні заходи для забезпечення громадського порядку. У зв'язку з цим працівники міліції мають право: вносити пропозиції до штабів громадських формувань правоохоронної спрямованості з питань визначення кількості та місця маршрутів патрулювання і дислокації постів, а також розподілу членів громадських формувань за маршрутами і постами; готувати пропозиції і доповідати керівництву територіальних органів внутрішніх справ про необхідність створення спеціалізованих громадських об'єднань, у тому числі для забезпечення охорони громадського порядку в студентських і робітничих гуртожитках, у місцях перебування і розміщення іноземних громадян; узагальнювати і доповідати керівництву міськрайвідділу внутрішніх справ про результати роботи добровільних громадських формувань [3, с. 102].

У свою чергу, органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації повинні вирішувати питання щодо забезпечення функціонування громадських формувань, надавати їм службові приміщення, необхідний інвентар та засоби зв'язку. Крім цього, громадські формування з охорони громадського порядку, як і співробітники міліції, можуть користуватися на договірних засадах майном підприємств, установ і організацій, включаючи транспортні засоби тощо [2]. Також представники громадськості мають можливість користуватися допомогою працівників міліції під час складання планів своєї роботи, розробки конкретних правоохоронних заходів, затримання правопорушників, поглиблення своїх правових і спеціальних знань.

Організація правової і спеціальної підготовки громадян, які виявили бажання виконувати обов'язки щодо охорони громадського порядку, необхідна для одержання ними початкових знань і навичок в цій сфері. Функціональні обов'язки з навчання громадян формам і методам охорони громадського порядку і профілактики правопорушень покладаються на підрозділи (групи) по роботі з населенням та громадськими формуваннями, які створені в системі МВС України [5, с. 86]. Навчання необхідно провадити як із членами громадських формувань, так і з особами, які не перебувають у членстві громадських формувань, проте виявили бажання допомагати міліції в правозахисній діяльності. Це громадські помічники та позаштатні працівники органів внутрішніх справ. Така підготовка

визначає: завдання та принципи навчання, на які спирається правова та спеціальна підготовка; терміни навчання; форми та методи проведення занять; перелік обов'язкових знань, вмінь та навичок, якими повинні оволодіти майбутні члени громадських формувань; перелік служб та підрозділів, посадових осіб, які в обов'язковому порядку повинні проводити визначені тематичними планами заняття; порядок прийняття заходів та інше [2]. У загальному розумінні правове та спеціальне навчання громадян можна розбити на декілька напрямків:

1) аналіз матеріалів практики з питань захисту прав людини в умовах формування громадського суспільства;

2) планування занять з вивчення основ теорії права, чинного законодавства України (насамперед, Конституції України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України);

3) організація заходів з навчання громадян формам і методам захисту прав і свобод громадян, охорони громадського порядку;

4) узагальнення та поширення передового вітчизняного і закордонного досвіду з налагодження зв'язків міліції (поліції) з громадськістю в процесі правозахисної діяльності, широка пропаганда такої роботи.

Необхідно зазначити, що перераховані вище форми взаємодії в сфері охорони громадського порядку не можуть бути застосовані в повному обсязі до окремих громадських формувань правоохоронної спрямованості або до певних осіб, які беруть участь у правозахисній діяльності. Узагальнюючи специфіку діяльності й різноманітність форм участі громадськості в правоохоронній діяльності, можна визначити наступні види громадських формувань: громадські пункти охорони громадського порядку; добровільні народні дружини; студентські оперативні загони; органи громадської самодіяльності за місцем проживання (будинкові, вуличні, квартальні комітети), загальні збори громадян; приватні охоронні служби і підрозділи; громадські правозахисні організації; загони самозахисту (охорона помешкань громадян охоронцями-вахтерами); громадські організації сусідської взаємодопомоги; координаційні шкільні ради; а також позаштатні співробітники міліції, громадські помічники працівників міліції (добровільні помічники) та довірені особи, що теж беруть участь у вказаній діяльності. Подані види формувань за своєю суттю і є варіантами численних організаційно-правових зв'язків (форм взаємодії) органів внутрішніх справ і громадськості.

Серед проблем, що також потребують негайного вирішення, є питання, пов'язані з удосконаленням правового регулювання співпраці міліції і населення в правозахисній сфері. Виникає необхідність визначити межі юридичного закріплення такої взаємодії. Тому логічним наслідком розвитку нормативно-правової бази у за-

значеній сфері було б закріплення в Законі України «Про міліцію» обов'язку міліції щодо «організації взаємодії з трудовими колективами, населенням, громадськими формуваннями і засобами масової інформації; інформування громадськості про стан правопорядку і діяльності міліції з покращення взаємодії...».

Таким чином, завдання щодо охорони прав і свобод громадян в процесі правозахисної діяльності не можуть бути вирішені без оптимального використання всіх сил та засобів взаємодіючих суб'єктів. Підвищення якості і ефективності функціонування соціальних систем об'єктивно пов'язано з необхідністю удосконалення взаємодії структурних підрозділів апарату МВС України і громадських формувань, населення.

**Список літератури:** 1. Колпаков В. К. Взаимодействие милиции и общественности в сфере правопорядка: Учебное пособие. К., 1993. 2. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22 червня 2000 року. // Відомості Верховної Ради України. 2000. №40. Ст.338. 3. Взаємодія міліції та громадськості в Україні / За заг. ред. Ярмаши О.Н.: Навч. посібник. Х., 2001. 4. Громадськість та правопорядок // Іменем Закону. 2000. №34. 5. Казанчик І. Д. Перспективи залучення населення до співробітництва з органами внутрішніх справ на сучасному етапі розвитку правоохоронної системи // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. Вип. 3. Ч.1. Одеса, 2004.

*Надійшла до редколегії 01.02.07*